

SZÉCHENYI 2020

NEMZETGAZDASÁGI
MINISZTERIUM

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00014

A helyi identitás és kohézió erősítése Zámoly térségében

Helytörténeti tanulmányok

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

Csákberény épített öröksége

A Vértes alján, völgybe települt, eredetileg szalagtelkes falu. • Első említése 1237-ből származik. 1333-1334-ben plébániás hely volt. A Csák nemzetség birtokából 1430-ban a Rozgonyiakhoz, majd a Kanizsaiakhoz került. 1534-ben a Nádasdyak birtokolták, 1671-ben a kincstár tulajdonába került, majd a csókakői uradalom részeként 1691-ben Hochburg-, 1752-ben Lamberg-, 1911-ben pedig Merán-birtok lett. A község eredetileg a mai falutól nyugatra terült el, régi templomának maradványait az úgynevezett szentegyházi dombon tárták fel. A török uralom alatt elnéptelenedett, 1667-ben telepítették újra. Plébániája 1750-ben alakult meg. Az 1831-ben épült földszintes Lamberg-kastély a II. világháború alatt megrongálódott, 1959-ben lebontották.

ENTZ – SISA 1998 (48.), VIRÁG 2005 (218-220.)

Szent Márton plébániatemplom

Faluközpontban, utcasorban álló épület. A mai templomot 1775-76 között gróf Lamberg Ferenc Antal építtette, és Drávecz József veszprémi püspöki helynök szentelte fel 1776. november 3-án. 1810-ben földrengés rongálta meg, a boltozat egy részét újjá kellett építeni. További renoválások zajlottak a XIX. és XX. században. Az idők során a templom többször volt javítva (különösen a II. Világháború okozta sérülések miatt), tatarozva. Legutóbb – 2013-ban – újult meg a belseje (a falak javítása, festése). Legújabb ékessége a 2015 tavaszán felhelyezett óramű, melynek kapcsán a torony ablakai is megújultak. • Keletelt, egyhajós, középtornyos barokk templom, gúlasisakos toronnyal és egyenes záródású mellékkápolnával. Hajója háromszakaszos, csehsüvegboltozatos, szentélye ugyanilyen lefedésű, orgonakarzata dongaboltozatos. Falpillérei erőteljesek, párkányfejezetük tagolt. Későbarokk, korinthoszi oszlopokkal keretelt főoltárának oromzatát Szentháromság-szoborcsoport díszíti. A tabernákulumon két kőváza áll, alatta adoráló angyalok. A Szent Mártont ábrázoló főoltárkép 1780 körül készült. A sekrestyebejárat felett a megfeszített Krisztust ábrázoló, a XVIII. század második feléből származó olajfestmény függ. Szószéke copf stílusban készült, ajtaján Jó Pásztor-domborművet helyeztek el, a hangvetőn a törvénytáblát tartó angyal szobra látható, két angyalfejjel, a tetején vázával. A mellékkápolnában helyezték el gróf Hoyos Teréz és gróf Lamberg Rudolf, valamint gyermekeik neoreneszánsz, aedikulás márvány síremlékét, amely az 1880-as években készült. A szentély előtt két oldalt egy-egy nagyméretű szobor – Jézus Szentséges Szíve, illetve Szűz Mária és a kis Jézus – helyezkedik el. Említésre érdemes a szószék mellett Szt. József, a keresztelőkút fedelén Keresztelő Szt. János, valamint a bejáratnál Pádusi Szt. Antal és Kis Szent Teréz szobra. A kereszttűi stációképeket (német festőiskola művei) gróf Lamberg Rudolfné adományozta 1863-ban. A padok a templommal egyidősek. A néhány éve felújított orgona a budapesti Rieger Ottó orgonagyárban készült. Felszereléséhez tartozik egy aranyozott ezüst cibórium a XVIII. század végéről, egy aranyozott ezüst Szent Kereszt-ereklyetartó és úrmutató a XIX. századból, két XIX. századi, osztrák eredetű miseruha, az egyiken a Lamberg család címerével.

ENTZ – SISA 1998 (48., 50.), TAK 2017 (10.), <https://csakbereny.hu/hu/szent-marton-plebaniatemplom>

Református templom

Észak-déli tájolású, a lelkészlak mögötti kertben szabadon álló épület. A bejárat kapuzat felirata szerint 1786-ban épült a korábbi sövénytemplom helyett. • Homlokzathoz kapcsolódó tornyos épület szegmensívű bejárat, félköríves záródású ablakkal. Karzata és szószéke a templommal egykorú. Felszereléséhez tartozik egy 1651-ben készült ónkanna, I. B. monogrammal, egy 1773-ban készült ónkanna, elől vésett felirattal – Csákberény 1784 –, fedelén belül Joseph Lederer győri mester jegyével,

egy 1868-ban készült kehely és egy XIX. századi ón keresztelő kancsó. Az épületet 1987-89 között teljesen felújították. Műemlék.

ENTZ – SISA 1998 (50.), TAK 2017 (9.)

Tájház

Petőfi u. 11.

A Magyar Tudományos Akadémia néprajzi kutatócsoportja 1966-ban Andrásfalvy Bertalan vezetésével gyűjtést végzett a faluban. A hagyományos paraszti kultúrának és gazdálkodásnak állít emléket a korhűen helyreállított tornácos parasztházban kiállított anyag, amelynek gyűjtése Izmini Ferencné vezetésével kezdődött meg. Ebből egy tájszobát hoztak létre a művelődési házban, majd mai helyén a Nefelejcs Kulturális és Hagyományőrző Egyesület tagjai rendezték be.

TAK 2017 (18.)

Temető

A falu keleti végén terül el, egyik részén az egykori uradalmi temető maradványaival, benne gróf Lamberg Rudolfné 1791-ben felállított vörösmárvány obeliszkjével. Több mészkő obeliszk található itt a XIX. század első feléből, a református temetőben pedig néhány XIX. század eleji sírkő. 1939. május 7-én ünnepélyes körülmények között, József főherceg, vitéz Tallér Gusztáv székesfehérvári hadtestparancsnok, Jankovich Miklós főispán és Halász Géza főjegyző jelenlétében avatták fel az I. világháborús emlékművet, Felsőőri Fülöp Elemér alkotását az imádkozó katona szobrával.

ENTZ – SISA 1998 (50.), MTI Hírárchívum 1920-1945, 1939. május 8. (33.)

Felhasznált irodalom

BARDOLY – HARIS 2008	Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
ENTZ – SISA 1998	Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
TAK 2017	Településképi Arculati Kézikönyv
VIRÁG 2005	Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. 3. kötet. Fejér megye kastélyai és kúriái. Budapest, 2005, Fo-Rom Invest.

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Strukturális
és Beruházási Alapok

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE